

Hópskjóting: USA í bólki fyrir seg

Emil Lisberg Jacobsen

Tað kennist so fært fyrir okkum, at Sprotin hevur einki orð fyrir tað. Tað enska “mass shooting” eitur einki á føroyskum, so til hetta endamálið mugu vit uppfinna orðið hópskjóting.

Hópskjóting er, tá ein ella nakrir persónar fara at skjóta frá hond, og ósek, sivil, fólk liggja eftirá. Tíbetur er hetta eitt ókent fyrirbrigdi hjá okkum, men okkara grannaland Noreg upplivdi eina hópskjóting av teimum ringastu 22. juli í 2011, tá Anders Behring Breivik gjørdi av við 77 púra ósek fólk í Oslo og á Utøya – kanska størsti sorgarleikur í norðurlandskari søgu.

Í USA er hópskjóting vorðið eitt alt ov vanligt fyrirbrigdi. Tað ringasta av slagnum hendi 12. juni á einum náttklubba í Orlando, har 49 fólk mistu lívið av kúlunum frá einum einstakum hópskjótingmanni. Men hóast USA hevur eitt orð fyrir tað – mass shooting – er orðið ikki heilt skilmarkað. Amerikanska samveldislögreglan FBI plagar at siga, at um fyra ella fleiri fólk (skjótarin ikki íroknaður) verða dripið “indiscriminately” – t.e. uttan at drápsmaðurin frammanundan hevur valt júst tey út – er talan um “mass shooting” ella “mass murder”, altsó hópsdráp.

USA hevur fingið óhepna spjaldrið á seg sum heimlandið hjá hópskjótingum. Gaman í er 49, sum er talið av teimum deyðu í Orlando um vikuskiftið, væl lægri enn til dømis tey meir enn 385, sum lótu lív í einum skúla russiska býnum Beslan í 2004, ella tey meir enn 170, sum doyðu í Dubrovka-sjónleikarhúsinum í Moskva í 2002, ella tey 137, sum mistu lívið í yvirgangsálopinum í Paris í november í fjør. Men í øllum hesum for-um var talan um væl tilrættagdar yvirgangsátakir við fleiri skjótarum, sum eisini høvdu onkran størri felagsskap aftan fyrir seg.

Tá vit hinvegin tosa um hópskjótingar sum hana í Orlando, er talan um ein ella fáar “einsamallar úlvar”, sum av sínum eintingum fara at skjóta frá hond eftir ósekum fólkum, sum oftast við tí máli at drepa so nógv sum gjørligt. Og her skarar USA burtur úr upp á tann keðiliga mátan.

Sambært FBI doyðu 8.124 fólk í USA av skotvápnum í 2014, og The New York Times hevur gjørt nakrar samanberingar:

Í Týsklandi er tað eins óvanligt at verða dripið við einum skotvápn, sum tað er at doyggja av einum “fallandi luti” í USA. Í Póllandi og Onglandi er tað eins óvanligt at verða dripið av skotvápn, sum tað í USA er at doyggja í eini landbúnaðarvanlukku ella við at detta úr einum stiga. Og í Japan eru sannlíkindini fyrir at verða dripið av einum skotvápn eins stór og tey eru at doyggja av snarljósi í USA – ein til tiggju milliónir. Og um Frakland hevði ein tilburð sum tann áðurnevnda í Paris eina ferð um mánaðin, høvdu framvegis væl færri fólk í Fraklandi doyð av skotvápnum upp á eitt ár (1.644), enn tað gera í USA (8.124 í 2014). At skelkurin av tilburðinum í Fraklandi í fjørheyst var so stórur í mun til, tá vit frætta tíðindi um – enn eina – hópskjóting í USA, sigur eisini nakað um, at tíðindini úr USA eru vorðin alt ov vanlig og ikki rína við okkum á sama hátt longur.

Vit hava hugt eftir tiggju teimum ringastu hópskjótingunum í USA.

10 tær ringastu hópskjótingarnar í USA

9

13 deyð – 24 særð

Kanska kendasta hópskjóting í USA takkað verið dokumentarfilminum “Bowling for Columbine” hjá Michael Moore. Tað vóru næmingarnir Eric Harris (18) og Dylan Klebold (17), sum høvdu lagt eitt álop á Columbine High School væl til rættis við fleiri bumbum, sum skuldu órógva sløkkilið og lögreglu, meðan teir tóku ræðið á skúlanum. Har skutu og drupu teir 12 næmingar og ein lærara og særdu 21 onnur, umframt at trý fingju skaða, tá tey royndu at flýggja úr skúlanum.

5

21 deyð – 19 særð

Í nógv ár varð blóðbaðið á McDonald's matstovuni í San Ysidro í San Diego í California ringasta hópskjóting í USA. Tað var 41 ára gamli James Huberty, sum skeyt 21 fólk og særði 19 onnur, áðrenn hann sjálvur varð skotin av einum servandum lögreglumanni. Tríggjar dagar áðrenn hendingina hevði Huberty sagt við konu sína, at hann helt seg hava ein sinnistrupulleika, og tveir dagar eftir tað ringdi hann sambært konuni til eina mentalklinikk og bað um eina tíð. Klinikkin lovaði at ringja aftur, men hevði gjørt eitt mistak við navninum hjá honum og ringdi ongantíð aftur. Hann brúkti restina av kvøldinum saman við familjuni, og eftir at hava verið ein túr í djóragarðinum dagin eftir, kysti hann konuna farvæl og segði “eg fari at veiða menniskju.” Á veg út segði hann við dóttirina: “Farvæl. Eg komi ikki aftur.”

18. juli 1984
SAN YSIDRO, CALIFORNIA

20. apríl 1999
COLUMBINE, COLORADO

2. desember 2015
SAN BERNARDINO, CALIFORNIA

6

14 deyð – 24 særð

Talan var um beinleiðis yvirgang, tá hjúni Syed Rizwan Farook og Tashfeen Malik lupu á eina veitslu hjá almennu heilsu- og vörðuleikunum í San Bernardino County. Eini 80 fólk vóru í veitsluni, sum varð hildin í leigaðum hólum, tá tey bæði brutu inn og skutu 14 fólk fyrir síðani at flýggja í einum leigubili. Fýra tímar seinni fann politiið tey í bilinum og fór at elta tey. Tað endaði við skotbardaga, har tey bæði lótu lív, og tveir politistar vórðu særðir. Fýra dagar seinni kallaði Barack Obama í sjónvarpsrøðu til alt landið gerðina fyrir terrorismu. Tað vísti seg, at hjúni ikki hoyrdu til nakran ávisan ból, men vórðu radikaliserað yvir fleiri ár og høvdu eina rúgvu av vápnnum heima hjá sær sjálvum.

4

23 deyð – 27 særð

George Jo Hennard var 35 ára gamal, arbeiðsleysur og av kenningum lýstur sum ein maður, ið ofta var illur og misnógður og sum hataði kvinnur og minnilutar. Mikudagin 16. oktober í 1991 koyrdi hann pick-up lastbilin hjá sær inn gjøgnum stóra vindeyggað á Luby's Cafeteria í Killeen, har eini 140 fólk vóru inni, og rópti: “Allar kvinnur í Killeen og Belton eru ormar! Hetta hava tit gjørt móti mær og míni familju! Hetta er payback day!” Við einum pistóli í hvørjari hond skeyt og drap hann síðani 23 fólk, tiggju av teimum við einum einstakum skoti í hováðið, og særði 27 onnur, áðrenn hann tók sitt egna lív.

TOPP 10

7

14 deyð – 6 særð

Patrick Sherrill arbeiðdi á posthúsinum í býnum Edmond í Oklahoma, har hann 19. august hevði fingið eina áttalu frá øðrum av vegleiðaranum hjá sær. Morgunin eftir kom Sherrill til arbeiðis við tveimum hálvautomatiskum Ruger-pistolum og skeyt vegleiðaran. Síðani fór hann at leita eftir hinum vegleiðaranum, sum eisini hevði áttalað hann, men hesin var so óheppin, at hann hevði forsovið seg hendan morgunin og ikki var komin til arbeiðis. Endin varð, at av teimum 100 fólkunum, sum vóru til arbeiðis, vórðu 14 skotin og seks onnur særð, áðrenn Sherrill skeyt seg sjálfan.

10

13 deyð – 4 særð

Klokkan var umleið hálvgrum ellivu ein fyrrapart, tá Jiverly Antares Wong – ein vietnamesari, sum hevði fingið ríkisborgararætt í USA – í skottryggum vesti fór inn á ein immigratiónsdepil í Binghampton í statinum New York og skeyt 13 fólk og særði fyra. Wong hevði sjálvur verið á skeiði í deplinum, har hann í tveir mánaðir hevði lært seg enskt, áðrenn hann gavst í mars mánaði. Hann skeyt læraran og fyrrverandi floksfelagar hjá sær, áðrenn hann beindi fyri sær sjálvum. Motivið hjá Wong segðist vera, at fólk høvdu flent eftir honum, tí hann dugdi so illa enskt, umframt at hann var deprimeraður, tí hann hevði mist sitt arbeiði. Taleban tók ábyrgdina av drápunum, men FBI helt fast við, at Wong hevði handlað einsamallur og einki hevði við Taleban at gera.

3

27 deyð – 2 særð

Kanska syrgiligasta hópskjóting av øllum var tann í Sandy Hook Elementary School í Newtown í Connecticut, har 20 skúlabørn í aldrinum seks og sjev ár umframt seks vaksin starvsfólk fullu fyri kúlunum hjá 20 ára gamla Adam Lanza. Áðrenn tað hevði Lanza eisini skotið mammu sína heima við hús, so hann hevði 27 lív, tey flestu smá børn, upp á samvitskuna, áðrenn hann skeyt seg sjálfan í hovdið. Kanningar aftan á vísu, at Lanza hevði lagt álopið væl til rættis, men tað bleiv ongantið staðfest við vissu, hvat motivið var.

2

32 deyð – 23 særð

Seung-Hui Cho var ein "senior" – ein næmingur, sum gekk á fjórða og seinasta ári – á Virginia Polytechnic Institute and State University, sum í tveimum álopum við tveimum tíma millumbili skeyt og drap 32 fólk og særði 17 onnur (seks onnur fingið eisini skaða, tá tey flýggjaðu út gjøgnum vindeygu), áðrenn hann beindi fyri sær sjálfum. Áðrenn skotini í Orlando um vikuskiftið var hetta ringasta hópskjóting í amerikanskari søgu. Kanningar aftan á vísu, at maðurin aftan fyri Virginia Tech-skjótingina á yngri árum hevði fingið diagnosu við bæði angist og tunglyndi.

1

49 deyð – 53 særð

Ringasta hópskjóting í nýggjari amerikanskari søgu var stutt eftir midnátt 12. juni 2016, tá 29 ára gamli Omar Mateen fór at skjóta frá hond inni í LGBT-náttklubbanum Pulse í Orlando. Mateen var sjálvur regluligur gestur í náttklubbanum, sum hetta kvöldið hevði eitt serligt Latino-kvöld. Umleið 320 fólk vóru inni í klubbanum, tá Mateen fór at skjóta, og 49 fólk, tey flestu av latinamerikanskari ætt, har av umleið helvtin hevði røtur í Puerto Rico, lótu lív, áðrenn lögreglan breyt inn í klubban og skeyt Mateen.

*drápsmaður ella drápsmenn eru ikki íroknaðir talið av deyðum ella særðum.

8

13 deyð – 32 særð

Herstöðin Fort Hood er tvær ferðir komið í yvirskriftirnar orsakað av hópskjóting. Í apríl 2014 doyðu trý fólk umframt drápsmaðurin á herstöðini, sum liggur nærhendis Killeen í Texas (les eisini aðrastaðni á síðuni), men í november 2009 var upp aftur verri stutt, tá majorurin og sálarfrøðingurin Nidal Hassan skeyt 13 fólk til deyðis og særði 32 onnur. Amerikanska verjumálaráðið og aðrir stovnar hava bólkað hendingina undir harðskap á arbeiðsplássinum, men fleiri halda, at talan var um eitt yvirgangsálop. Drápsmaðurin Hassan varð sjálfur skotin og bleiv lamin frá lendunum og niður og varð í 2013 dómdu til deyðan. Hann situr í fongslum í Fort Leavenworth í Kansas og bíðar eftir at verða avrættaður.

